
Proč se Číňan fotí v pampeliškách?

Proč se Číňan fotí v pampeliškách?

LIDOVÉ NOVINY

Dokumentární detektivka Ztracená dovolená získala Křišťálový glóbus za nejlepší celovečerní dokument na letošním karlovarském festivalu. Zařadila se tak mezi nejúspěšnější české filmy poslední doby. Režisérka Lucie Králová (29) svým snímkem dokazuje, že dokument může mít napětí, humor a silnou pointu stejně jako hraný film. Ne-li lepší. Ztracená dovolená dnes zahajuje putovní přehlídku Střední Evropa 2007, od 10. října pak bude v distribuci.

* LN Ztracenou dovolenou prezentujete jako dokumentární detektivku. Kdo film viděl, dá vám za pravdu. Byl to váš záměr obléci dokument do divácky atraktivního detektivního žánru?

Připadá mi důležité ukázat, že dokument nejsou jen mluvící hlavy, ale že může mít podobný účinek jako hraný film. Je pořád těžké přimět diváky, aby na dokument přišli do kina, takže se hledají cesty, jak jim sdělit, že i dokument je atraktivní forma. Nicméně to, že uděláme detektivku, nebyl programový záměr, logicky to vyplynulo z tématu. Je to film, jehož scénář do značné míry napsaly náhodně objevené fotografie, po jejichž majitelích jsme začali pátrat. A nejen po nich, pátrali jsme v různých rovinách po různých věcech. Po tom, jestli je svět skutečně tak globálně propojený, jak se o tom stále hovoří, jaká je povaha toho propojení, proč vznikají právě takové fotografie, jako ty naše objevené...

* LN Na začátku Ztracené dovolené byl náhodně objevený kufr s hromadou negativů fotografií jakýchsi Asijců. To je hodně bizarní motiv, vy jste ale na téma „fotky z dovolené“ myslela už dříve. Jak se váš záměr vyvíjel?

Původně jsem chtěla natočit film o masové turistice, součástí tématu měly být i turistické fotografie: proč se takhle fotografujeme, proč denně vzniknou stovky tisíc turistických fotografií podle jednotného modelu „já před něčím“? Hledala jsem pro film o turistice nějaký konkrétnější rámec. V té době jsem potkala člověka, který mi řekl, že jeho kamarád našel před pěti lety v kontejneru na sídlišti v Göteborgu kufr a v něm igelitku s 22 negativy. Když jsem pak ty fotky viděla - bylo jich 756 - rozhodla jsem se, že tohle je cesta, jak to téma uchopit. Byly to evidentně fotky z nějakého výletu, možná služební cesty. Začali jsme tedy po těch neznámých Asijcích, kteří ztratili kufr, pátrat.

* LN Dopředu jste vůbec nemohla tušit, kam se film vyvine, jak dopadne...

Byl to obrovský risk, chtěli jsme prostě zkusit, jestli je vůbec možné takový film natočit. Jedna věc je samotné pátrání a pak je tu dokument, který vzniká současně s pátráním. To je nesmírně náročné pro celý štáb. Neexistuje žádný osvědčený postup: čeho se chytit, jak pokračovat... Na začátku jsme se tedy odrazili od toho, že jsme v Mánesu uspořádali výstavu nalezených fotografií. Chtěli jsme si ověřit, jestli ty fotky osloví také někoho jiného než nás, jestli komunikují. Důležité pro nás bylo otevřít o těch fotkách diskusi. A to se povedlo.

* LN Co je tedy na hromadě cizích fotek tak přitažlivého?

Proč se někdo tolikrát vyfotí v saku v pampeliškovém poli? Fascinovalo nás, že to byly na jednu stranu docela banální turistické fotky, ale zároveň něco velmi tajemného a byly svým způsobem i humorné: šest Asijců se vyfotí ve skupince někde před křižníkem a pak ještě každý zvlášť, takových sérií je tam asi třicet. Chtěli jsme zjistit, co taková důslednost o nich vypovídá, co to říká o nás, když nám to připadá úsměvné, jak to čtou Asijsi, jak Evropané? Nebo jestli je možné dopátrat se míst, kde se fotili.

* LN To se vám nakonec povedlo.

Vystopovali jsme místa a sestavili jsme pravděpodobný itinerář jejich cesty po Skandinávii a Německu. Dokonce jsme vypátrali i dva hotely, kde bydleli. Mysleli jsme si, že se nám tam podaří něco zjistit, ale místo toho film začal otevírat další témata, s nimiž jsme nepočítali: třeba úřednická mašinerie. Proti našemu pátrání stál třeba zákon na ochranu osobnosti, který by měl vlastně pomáhat, ale najednou byl překážkou. Pokud člověk totiž není zločinec nebo něco neprovedl, tak není důvod, aby ho někdo hledal. Takže například nebylo možné nahlédnout do archivů se seznamy hostů ve skandinávských hotelech, a to jsme se předtím učili, jak můžeme v takovém seznamu poznat čínské jméno na rozdíl třeba od japonského. Na začátku jsme vůbec ne tušili ani zlomek z toho, co se pak rozeběhlo. Šlo jen o to vytrvat, náročné bylo také sehnat peníze na tak dlouhé natáčení, a to i přesto, že jsme jako štáb - detektivní jednotka - pracovali bez nároků na nějaký honorář za film.

* LN Pro vaše pátrání byly hodně užitečné reakce Asijců...

Ti ty fotky vnímali skutečně jako texty a bylo obdivuhodné, co z nich dokázali vyčíst. Nejprve jsme se dobrali toho, že na fotografiích jsou Číňané, pak že by mohli být ze severu Číny. Podle oblečení, podle postoje nebo výrazu dokázali odhadnout, kdo je v té skupince šéf, kdo je z venkova... Jen podle způsobu, jakým ten člověk seděl, usoudili, že je

venkovan. Hodně lidí nám třeba říkalo: To budou pravděpodobně vládní úředníci na služební cestě. Pro nás to byla zpráva o tom, jak kdo dokáže ty fotografie přečíst, co to vypovídá o kulturních rozdílech mezi Evropany a Asijsi.

* LN A co to vypovídá?

Například že Číňan prostě pozná na fotce Číňana. Také jsme zjistili, jak důležité jsou obecně pro Číňany turistické fotografie, díky nimž si svou dovolenou skutečně užijí až v teple domova. Dozvěděli jsme se, že mezi Asijsi jsou určité módní pózy, v nichž se fotí. Například velmi oblíbené gesto při focení je „viktorka“. Když jsem se ptala proč, tak mi řekli, že se tak cítí svobodně a volně. Když už se jim podaří vycestovat, tak si ten pocit rozletu náležitě uvědomují. Specifické je i čínské vnímání krajiny, vycházející z čínské tradice, kde hraje velkou roli čínská zahrada s přesnými pravidly - tedy něco ohraničeného, harmonicky uspořádaného, co má vnitřní řád. Takže si myslím, že volná příroda ve Skandinávii je musela naprosto fascinovat, právě proto si pořídili tolik fotek na louce poseté pampeliškami, snad padesát. Představte si šest dospělých mužů, kteří v různých pózách, v oblecích, polehávají a posedávají s velkou vážností v pampeliškách!

* LN Také jste se během natáčení obrátili na Interpol. Bylo to nějak přínosné?

Oslovili jsme české kriminalisty i zástupce Interpolu, tam jsme zase narazili na to, že nehledáme žádné zločince, tak proč by se po nich mělo pátrat. Myslela jsem, že nám naznačí nějaké metody, jak ty fotky analyzovat, jak s nimi pracovat. Ale oni k tomu takhle vůbec nepřistoupili, neb by museli jednat v rozporu se zákonem. Žijeme ve společnosti, kde není úředně možné hledat někoho jen proto, aby dostal zpět své ztracené fotky, i když jich bylo 756. Takže jsme pátrali dál na vlastní pěst, lupou zkoumali např. jakákoli telefonní čísla na fotkách - třeba jedno na taxíku, kam jsme zavolali a zjistili pak název té ulice v Oslu.

* LN Kolikrát jste se dostali do situace, kdy jste měli pocit, že už s filmem nepohnete, že se nedoberete žádného konce? Za tři roky, které jsme s filmem strávili, to bylo opravdu mnohokrát. Nebyli jsme ani tak zklamaní z toho, že nemůže ty naše Asijsce najít, a že tím pádem není ve filmu story, ale šlo spíš o to znovu a znovu hledat, v čem náš film může být silný, prohlubovat jeho výpověď, neustále reagovat na nové situace, například do týdne odjet točit na 14 dní do Norska nebo uspořádat pátrací kampaň v Německu, kde jsme měli několik zásadních stop.

* LN V určité fázi pátrání jste se obrátili na kartářky. Vznikla z toho hodně vtipná sekvence, počítali jste s tím, že tento motiv přinese do filmu humor, nebo tu zase hrála roli náhoda?

Vůbec jsme nepředpokládali, že to může být vtipný film, přestože některé scény v sobě měly už při natáčení velkou ironii. Ale rozhodně jsme nekalkulovali: dáme tam kartářky, bude legrace. Prostě jsem zjistila, že kriminalistický ústav dříve využíval služeb jasnovidce, tak jsem si říkala, proč to nezkusit také. Nemohla jsem ale nikoho solidního sehnat, tak jsme to zkusili na Astroburze, kde se scházejí nejrůznější psychotronici a ezoterici. Tam jsme objevili přístroj, který údajně měří auru v reálném čase, takže jsme to hned zkusili na našich fotkách a nechali jsme změřit, jakou má fotka Číňana auru. Některé scény s kartáčkami možná působí bizarně a komicky, ale ony jsou často docela obratné psychologicky, jejich reakce se blížily tomu, co nám o fotkách říkali Asijsi. Díky pátrání a natáčení jsme postupně pronikali do určitých světů. A nebylo to jen společenství jasnovidců a kartářek, ale třeba i prostředí policie. Ty ztracené fotky samy psaly scénář filmu, vždycky nás nasměrovaly, kam bylo třeba. Neměli jsme předem stanovenou, co různé situace do filmu přinesou, to filmové vyprávění bylo maximálně otevřené, jednoduše jsme se nechali překvapovat.

* LN Jezdili jste po světě a hledali jakési Číňany. Jak na vaši snahu lidé reagovali?

To bylo hodně různé, od naprosté fascinace tím, že se něčemu tak bizarnímu někdo věnuje - někomu jsme opravdu připadali jako mimozemšťané, až po empatické pochopení. Zejména Číňané říkali, jak je to od nás hezké, že chceme ty fotky vrátit, a jaká je to škoda ztratit tak krásnou památku na dovolenou. Byla za tím hodně znát jejich stále omezená možnost cestovat.

* LN Podařilo se vám také navázat kontakt s čínskými médii, dostali jste se do televize a čínské diskusní fórum na internetu...

Pár dní jsme dokonce byli mezi nejdiskutovanějšími tématy na čínském internetu. Na zprávu, že nějakí Češi chtějí vrátit skupině Číňanů jejich ztracené vzpomínky, nám začaly chodit stovky reakcí. Snažili jsme se také o kontakt s centrální čínskou televizí CCTV, čínské mediální prostředí je ale velmi nepřehledné a zvenčí lze do něj jen těžko proniknout. Nicméně nakonec nás CCTV pozvala do svého populárního pořadu, odvysílala různé spoty a rozhovory s námi i na dalších kanálech, takže ten příběh o našem pátrání měl sledovanost asi 300 milionů diváků. To všechno se pak zrcadlí i ve výsledném filmu.

* LN Nelze se vyhnout otázce, jestli jste své Číňany našli.

Kdo chce znát odpověď, najde ji v kině. Je to přece detektivka.

* LN Co se člověk při takovém pátrání dozví o sobě?

Dám si teď velký pozor na své fotky, nikdy totiž nevíte, kdy vás někdo začne hledat... Pro mě bylo hodně cenné ověřit si princip usilování a neusilování. Ve chvíli, kdy jsme přestali intenzivně usilovat o to, najít naše Číňany, tak se jako dárek objevila nějaká úžasná scéna, kterou by nás ani nenapadlo hledat. Například se nám podařilo vypátrat německý manželský pár, s nímž se naši Číňané vyfotografovali kdesi u norských fjordů. Sedí u piknikového stolku, objímají se kolem ramen a srdečně se usmívají. Ty fotky působí nesmírně upřímně a vřele, říkala jsem si, pokud najdeme tyhle Němce, tak máme i naše Číňany. Podle čísla karavanu jsme německé manžele skutečně vypátrali. A když jsme se s nimi sešli, tak jsme zjistili, že se s Číňany vůbec neznají, že absolutně netuší, kdo byli, odkud, jak se jmenovali. Číňané prostě přijeli, vyskákali u jejich karavanu, přisedli si k nim ke stolku, popadli Němce, o němž si asi mysleli, že je Nor, kolem ramen a začali se jeden po druhém fotografovat. Pak bez jediného slova nasedli do auta a odjeli.

* LN Ztracená dovolená získala cenu na festivalu v Karlových Varech. To je hodně cenná trofej, jak je užitečná?

Uvidím, co to udělá v českých kinech, snad to bude fungovat jako dobrá vizitka. Zatím zaznamenáváme velký zájem o film v zahraničí. Navíc v časopise Variety vyšla příznivá recenze a díky ní nám píše spousta amerických distributorů,

abychom jim film poslali. Nedělám si iluze o možnosti distribuce v USA, ale minimálně z festivalů je zájem skutečný, v listopadu nás čeká asi pět přehlídek, v Londýně, Seville, Lipsku, Stockholmu...

* LN A co Číňané, také projeví o film zájem?

To se teprve ukáže a bude to ještě asi zajímavé. Zatím měla být Ztracená dovolená na přehlídce českých filmů v Pekingu, ale máme pouze nejasnou zprávu, že film neprošel čínskou cenzurou. Tamní cenzurou ovšem neprojde lečjaký film. Nicméně na reakce Číňanů jsem moc zvědavá. Připravujeme čínské titulky a chceme film nabídnout čínské televizi.

* LN Ztracená dovolená se chystá do kin, vy už ale pracujete na dalších filmech. Na jakých?

Vzniká film o nové české poštovní na Sněžce, což by měl být dokument o symbióze současné české architektury s naší nejvyšší horou. Pak pracuji s Jakubem Hejnou na snímku o jeho dědečkovi, scénografovi Josefu Svobodovi, filmu zkoumajícím i to, jaký otisk je tady možné zanechat. Další projekt je o francouzské cizinecké legii, o Češích, kteří tam odešli.

* LN To je hodně široký tematický rozptyl, dá se v něm vystopovat nějaká jednotící linie?

Spojnice je právě v tom pátrání. Nemám předem dané teze, které chci filmem jen naplnit a potvrdit. Ale chci zkoumat určitý fenomén, mýtus, problém. Do filmu si přináším nějaký názor, postoj, někdy i předsudek, ale pak se nechávám překvapovat tím, co se děje. Je to výlet na tenký led, ale může to být cesta, jak může dokument překročit své hranice. Nebaví mě sdělovat stokrát vyslovené pravdy. Nedělám si iluze, že by dokument mohl změnit třeba politickou orientaci lidí, ale má moc změnit pohled na určitý fenomén, pokud ho dobře zanalyzuje, nabídne pohled na věc z více úhlů.